

Jelena Tešanović, student doktorskih studija
Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu

PRIRAŠTAJ – PRERADA

SAŽETAK: Prerada je jedan vid priraštaja pokretnih stvari. Prerada postoji kada jedno lice svojim radom od tuđeg materijala izradi novu stvar, a između prerađivača i vlasnika materijala ne postoji ugovorni odnos. U takvom slučaju postavlja se pitanje prava svojine na novoj stvari. Kod instituta prerade uočavamo nepotpunu regulaciju u našem važećem zakonodavstvu. U ovom radu određen je sam pojam, uz uvažavanje mišljenja više autora. Navedeni su praktični primeri, te posledice koje se tiču promena u svojinskom režimu prerađenih stvari, s aspekta pozitivnih propisa, imajući u vidu istorijski prikaz, kao i potencijalna nova rešenja našeg zakonodavstva.

Ključne reči: priraštaj, prerada, pravo svojine

UVOD

Originarno sticanje prava svojine postoji kada pravni sledbenik svoje pravo ne izvodi iz prava prethodnika nego na osnovu činjenica utvrđenih zakonom.

Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (čl. 21) navodi da se po samom zakonu pravo svojine stiče stvaranjem nove stvari, spajanjem, mešanjem, građenjem na tuđem zemljištu, odvajanjem plodova, održajem, sticanjem svojine od nevlasnika, okupacijom i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Priraštaj je zajednički naziv za pojedine načine sticanja prava svojine, određene pomenutim članom Zakona, pojam koji je nastao u pravnoj teoriji.

Prerada (specifikacija) i sjedinjenje (spajanje i smeša), predstavljaju priraštaj pokretnih stvari.

Kako bismo mogli što potpunije izložiti pojam, biće reći o samom pojmu i pravnim posledicama koje se događaju prilikom prerade stvari, a zatim ćemo prikazati sam razvoj pojma kroz istoriju, imajući u vidu i predratne propise, pre svega Austrijski građanski zakonik i Srpski građanski zakonik, koji, u načelu za ova oba načina sticanja prava svojine – preradom i sjedinjenjem, sadrže ista pravila. Kroz uporedni prikaz imaćemo priliku da vidimo kako pojedina zakonodavstva vrednuju kriterijume za rešavanje pitanja prava svojine na novoj stvari. Na kraju, osvrnućemo se na predložena rešenja iz Nacrta Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima iz 2006. godine, kao i dugo pripremanog nacrta kodifikacije građanskog prava Republike Srbije – Nacrta Građanskog zakonika.

1. O PRIRAŠTAJU UOPŠTE

Priraštaj je nastanak nove stvari od delova, odnosno vrednosti (materijal i rad), koji pripadaju različitim vlasnicima, a između kojih ne postoji ugovorni odnos. U takvom slučaju, ukoliko povraćaj u pređašnje stanje nije moguć, postavlja se pitanje prava svojine na novoj stvari, a iz razloga što prirasle stvari više nisu podobne da budu objekti samostalnog prava svojine. Rešavanje ovog pitanja zavisice od vrste priraštaja, savesnosti lica u pitanju i, svakako, odnosa između pojedinih vrednosti iz kojih je nova stvar nastala. Kako do priraštaja može doći spontano ili usled aktivnosti čoveka, načelno možemo govoriti o prirodnom i veštačkom priraštaju, a u zavisnosti od toga da li je novonastala stvar pokretna ili nepokretna, razlikujemo priraštaj pokretnih i priraštaj nepokretnih stvari.¹

Priraštaj na pokretnim stvarima podrazumeva sjedinjenje i preradu. Sjedinjenje obuhvata spajanje i smešu, iako i za jedan i za drugi oblik važe ista pravila. Priraštaj nepokretnih stvari može biti veštački, a to je zidanje i sađenje, odnosno sejanje na tuđem zemljištu, i prirodni – nanos, novo rečno ostrvo, napušteno rečno korito i sl.²

Srpski građanski zakonik naziva priraštajem ili pripatkom sve ono što iz jedne stvari proističe ili se samo sobom njoj prilaže, pa bilo da je priraštaj izazvan prirodnim uzrocima, bilo veštačkim radom, bilo i jednim i drugim (§ 258). Smatramo da se ovakvo šire shvatanje pojma priraštaja, po kome je priraštaj i „sve ono što iz jedne stvari proističe“³, dakle, plodovi stvari, ne može prihvatiti jer odvojeni plodovi pripadaju vlasniku glavne stvari upravo na osnovu prava svojine na glavnoj stvari i u tom slučaju ne postoji nikakav sukob interesa između dva vlasnika, dok pojam priraštaja to pretpostavlja. Ako za primer uzmemo situaciju gde je njiva zasejana tuđim semenom, pa se

¹ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, Beograd, 1999, 99.

² Radmila Kovačević Kuštrimović, Miroslav Lazić, *Stvarno pravo*, Niš, 2009, 112.

³ Vidi § 258 Srpskog građanskog zakonika i § 404 Austrijskog građanskog zakonika.

postavi pitanje prava svojine na plodovima koje je dala takva njiva, dolazimo do zaključka da vlasnik njive postaje vlasnik tuđeg semena bačenog u nju (tu postoji priraštaj i sukob interesa između vlasnika njive i vlasnika semena, a koji se rešava u korist ovog prvog), te da je u trenutku odvajanja plodova, do čega dolazi kasnije, jedno lice vlasnik svih materijalnih sastojaka od kojih potiče plod kao nova stvar. Tačnije, ni u ovoj situaciji, plod ne potiče od vrednosti koje pripadaju raznim licima, a što je za priraštaj bitno.⁴ Za sve te stvari, koje se prema nekoj drugoj stvari javljaju kao priraštaj ili pripadak, važi jedno opšte pravilo, da one samim postankom prelaze u svojinu sopstvenika glavne stvari. Zato što su priraštaj ili pripadak neke druge stvari, one pripadaju istom licu koje je vlasnik glavne stvari.⁵ Uže shvatanje priraštaja, kao fizičkog jedinstva dve stvari od kojih je jedna glavna, a druga sporedna⁶, pri čemu vlasnik glavne stvari postaje i vlasnik sporedne stvari, koja je u njoj inkorporisana, bilo bi ispravnije shvatiti kao jednu vrstu priraštaja, gde je od značaja za rešavanje pitanja svojine odnos vrednosti između dve stvari. Tamo gde to nije odnos između glavne i sporedne stvari, svojinska pitanja će se rešiti po drugim merilima, ali problem je isti – nova stvar je nastala od vrednosti koje pripadaju raznim licima između kojih ne postoji ugovorni odnos i postavlja se pitanje prava svojine na novoj stvari.

Prema nekim autorima, priraštaj (*accessio*) je spajanje dveju stvari od kojih je jedna glavna, a druga sporedna, tako da sporedna stvar postaje sastavni deo glavne stvari i sa njom čini celinu.⁷

Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa ne definiše ovaj pojam, već propisuje da se po samom zakonu pravo svojine stiče stvaranjem nove stvari, spajanjem, mešanjem, građenjem na tuđem zemljištu, odvajanjem plodova itd.,⁸ te zakonodavac na ovaj način pobraja pojedine načine sticanja svojine, koje pravna teorija naziva jednim imenom – „priraštaj“.⁹

2. PRERADA (SPECIFIKACIJA)

2.1. Pojam i pravne posledice

Prerada (specifikacija) postoji kada jedno lice svojim radom od tuđeg materijala izradi novu stvar, a između prerađivača (tvorca nove stvari) i vlasnika materijala (prerađene stvari) ne postoji ugovorni odnos. Kao primer možemo

⁴ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, op. cit., 99.

⁵ Lazar Marković, *Građansko pravo*, Beograd, 1912, 394.

⁶ Živojin Perić, *Stvarno pravo*, Beograd, 1922, 50.

⁷ Čedo Rajačić, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1956, 179.

⁸ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (*Službeni list SFRJ*, br. 6/80 i 36/90, *Službeni list SRJ*, br. 29/96 i *Službeni glasnik RS*, br. 115/2005 – dr. zakon), čl. 21.

⁹ Radmila Kovačević Kuštrimović, Miroslav Lazić, *Stvarno pravo*, op. cit., 111.

uzeti situaciju gde neko upotrebi tuđe daske i napravi sebi komad nameštaja ili, pak, neko od tuđeg štofa sašije sebi odelo.¹⁰ Pravna relevantnost prerade materijala postoji samo u onom slučaju ako je prerađivač osoba različita od vlasnika materijala.¹¹ Takođe, nije od značaja da li je prerada stvari izvršena ličnim radom prerađivača ili angažovanjem nekog trećeg, a prerađivač treba da je preradu izvršio za sebe, dakle s namerom da je učini njegovom.¹² Za pojam prerade bitno je da je nastala nova stvar (*nova species*) i da je ta stvar posledica rada.¹³ Takođe, da bi se ovakva promena na stvari mogla smatrati preradom, neophodno je da je stvar dobila na vrednosti.¹⁴ Prerada kao originarni način sticanja svojine ne postoji ukoliko lice od svog materijala svojim radom izradi novu stvar, kao ni u slučaju da lice stiče svojinu na stvari koju od njegovog materijala na osnovu pravnog posla izradi drugo lice.¹⁵ Tada postoji akumulacija.

Da li su promene na stvari takve da od nje čine novu stvar ili ne, faktičko je pitanje, koje se rešava u svakom konkretnom slučaju, a u skladu sa shvatanjima prometa. Ukoliko neko uloži svoj rad u stvar, ali tako da ona ne bude prerađena u novu stvar, može se reći da su učinci obligacionopravni, a ne stvarnopravni.¹⁶ Stvar treba da bude različita od stvari koja je postojala pre prerade, tj. da ima drugu namenu nego ranije, da se upotrebljava na drugi način i sl. Ne možemo smatrati preradom samo popravljjanje, renoviranje ili poboljšavanje stvari, dokle god usled nekog rada ne nastane stvar koja je po svojoj nameni i bitnim osobinama različita od ranije stvari. Pored toga, prerada je samo ona promena na stvari koja je nastala ljudskom radnjom, bilo neposredno, uz pomoć nekog oruđa ili mašina. Promena koja je nastala slučajem nije prerada, čak ni kad je taj slučaj skriven od strane lica. Obično se kao bitna pretpostavka za pojam prerade zahteva da je stvar dobila na vrednosti, a s obzirom da kod prerade zapravo dolazi do spajanja vrednosti stvari i vrednosti rada, te bi u ukupnom rezultatu trebalo da su sadržane obe vrednosti. S druge strane, postoji mogućnost da se vrednija stvar preradi u manje vrednu, npr. prerada je ako se od ormara za knjige naprave stolice, koje su manje vredne. I tada dolazi do spajanja vrednosti, jer i taj rad ima svoju vrednost. Zato je verovatno najprihvatljivije shvatanje ono koje kao bitno za preradu zahteva da stvar preradom nije nesrazmerno izgubila na vrednosti. Nije, stoga, prerada ako je nova stvar nesrazmerno manje vrednosti, npr. ormar se iscepa u drvo za loženje.¹⁷

¹⁰ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, op. cit., 113.

¹¹ Boris Vizner, *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima*, Zagreb, 1980, 147.

¹² Zoran Rašović, *Stvarno pravo*, Podgorica, 2002, 134.

¹³ Radmila Kovačević Kuštrimović, Miroslav Lazić, op. cit., 112.

¹⁴ Čedo Rajačić, *Stvarno pravo*, op. cit., 199.

¹⁵ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, čl. 22. st. 1. i 2.

¹⁶ Nikola Gavella, „Sticanje prava vlasništva preradom, sjedinjenjem, izgradnjom zgrade i odvajanjem plodova“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 1–2/81, 47.

¹⁷ Čedo Rajačić, *Stvarno pravo*, op. cit., 200.

Prema Zakonu o osnovama svojinsko-pravnih odnosa „ako je neko od tuđeg materijala svojim radom izradio novu stvar, ona pripada njemu ako je savestan i ako je vrednost rada veća od vrednosti materijala, a ako su vrednosti jednake – nastaje susvojina“.¹⁸ Mišljenje je da je prerada ovde, a za razliku od odredaba o spajanju i smeši, nepotpuno regulisana. Nisu regulisani slučajevi kada je prerađivač nesavestan, kao ni slučajevi kada je savestan, odnosno nesavestan vlasnik materijala.¹⁹ Pored toga, nema reči o situaciji u kojoj je prerađivač savestan, a vrednost rada je manja od vrednosti materijala.²⁰ O ovom pitanju u pravnoj teoriji postoje različita mišljenja. Nesavestan prerađivač ne stiče vlasništvo, ali bi trebalo omogućiti (savesnom) vlasniku materijala da od takvog prerađivača traži da mu cela stvar pripadne u vlasništvo ili da cela stvar pripadne nesavesnom vlasniku uz naknadu vrednosti cele stvari.²¹ S druge strane, čini se ispravnim stav da, uvek kada prerađivač nije pošten, a i kada je bio pošten, ali je vrednost njegovog rada manja od vrednosti materijala, pravo vlasništva tog proizvoda stiče onaj ko je bio vlasnik materijala.²²

2.2. Istorijski i uporedni prikaz

U rimskom pravu, sve do Justinijana, bilo je sporno kome pripada nova stvar nastala preradom. Dve pravne škole vodile su raspravu o tome. Sabinijanci su davali prednost materiji, pa je svojina na novoj stvari pripadala vlasniku materijala, dok su Prokuleanci veći značaj pridavali obliku (formi), pa su novu stvar dodeljivali u svojinu prerađivaču, smatrajući da je stara stvar zbog novog oblika propala, pa su na novu stvar primenjivali princip „*nulius cedit primo occupanti*“.²³ Treće stanovište je zastupao Justinijan – ako se nova stvar može novom preradom vratiti u prvobitno stanje, onda ona pripada vlasniku materijala, odnosno prvobitne stvari; ako povraćaj u pređašnje stanje nije moguć, nova stvar pripada prerađivaču ukoliko je savestan i naravno uz obavezu da vlasniku naknadi vrednost materijala.²⁴

Po Austrijskom građanskom zakoniku²⁵ ukoliko se stvar može vratiti u prvobitno stanje, ona ostaje u svojini dotadašnjeg vlasnika i na njegov zahtev mu se vraća. Tada se povraćaj u pređašnje stanje vrši o trošku prerađivača, koji je

¹⁸ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, čl. 22. st. 3.

¹⁹ Zoran Rašović, *Stvarno pravo*, op. cit., 134.

²⁰ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, op. cit., 114.

²¹ Mladen Žuvela, *Osnovni vlasničkopravni odnosi*, Zagreb, 1985, 137.

²² Nikola Gavella, „Sticanje prava vlasništva preradom, sjedinjenjem, izgradnjom zgrade i odvajanjem plodova“, op. cit., 46.

²³ Zoran Rašović, *Stvarno pravo*, op. cit., 132.

²⁴ Živojin Perić, *Stvarno pravo*, op. cit., 44.

²⁵ Vidi § 415 Austrijskog građanskog zakonika.

dužan i da naknadi prouzrokovanu štetu, a u skladu s opštim pravilima o građanskoj odgovornosti. U slučaju da se stvar ne može vratiti u prvobitno stanje, prerađivač i vlasnik materijala (prvobitne stvari) postaju suvlasnici nove stvari, a srazmerno troškovima, odnosno vrednosti materijala i rada. Takva suvlasnička zajednica može biti razvrgnuta voljom suvlasnika, a ukoliko se sporazum ne postigne primenjuju se posebna pravila, uzimajući u obzir kriterijum savesnosti i kriterijum vrednosti. Prvenstveno se vodi računa o savesnosti. Ako je prerađivač bio nesavestan, vlasnik materijala ima pravo izbora između dve mogućnosti – da novu stvar zadrži za sebe uz obavezu da prerađivaču naknadi vrednost uloženog rada po najnižoj ceni koji odrede veštaci, ili da novu stvar prepusti u svojinu prerađivaču uz pravo na naknadu za utrošeni materijal prema najvećoj tržišnoj vrednosti. U oba slučaja ima pravo na naknadu štete po opštim pravilima o građanskoj odgovornosti. U situaciji u kojoj je prerađivač savestan, a vlasnik materijala nesavestan, pravo izbora između pomenutih mogućnosti pripada prerađivaču. Ako su obe strane savesne, pravo izbora ima ona strana čija je vrednost veća.²⁶

Pravila sadržana u Opštem imovinskom zakoniku za Crnu Goru²⁷ favorizuju vlasnika materijala, ne vodeći računa o savesnosti odnosno nesavesnosti strana u odnosu. Pravo izbora ima vlasnik materijala, da novu stvar zadrži za sebe uz naknadu savesnom prerađivaču i ukoliko je stvar time postala za vlasnika vrednija ili da stvar prepusti prerađivaču ukoliko je ne želi, a da mu on naknadi vrednost materijala.²⁸ Tek „ako radnja mnogo više valja nego građa“ ili je prerađivač koristio i svoj materijal, nova stvar pripada prerađivaču, a on duguje naknadu za upotrebljeni tuđi materijal. Ima mišljenja da je ovo *a priori* favorizovanje vlasnika materijala ozbiljan nedostatak Zakonika.²⁹

U uporednom pravu ne postoji saglasnost o tome koje su okolnosti odlučujuće za rešavanje pitanja svojine na novoj stvari. Načelno možemo reći da postoje dva rešenja. Prvo rešenje, koje bismo mogli nazvati *subjektivno-objektivnim*, vodi računa i o savesnosti stranaka, a taj kriterijum se kombinuje sa kriterijumom vrednosti rada i materijala ili sa svojstvom prerađivača ili vlasnika materijala. Tako, prema Švajcarskom građanskom zakoniku,³⁰ nova stvar pripada prerađivaču ukoliko rad vredi više od materijala i ako je prerađivač savestan. S druge strane, ako je prerađivač nesavestan, sud može stvar dosuditi vlasniku materijala i kada rad vredi više. Takvo rešenje sadrži i Etiopski građanski za-

²⁶ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, op. cit., 114.

²⁷ Vidi čl. 68–69 Opšteg imovinskog zakonika za Crnu Goru.

²⁸ Radmila Kovačević Kuštrimović, Miroslav Lazić, *Stvarno pravo*, op. cit., 114.

²⁹ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, op. cit., 115.

³⁰ Vidi čl. 726 Švajcarskog građanskog zakonika.

konik.³¹ Grčki građanski zakonik³² ovo pitanje reguliše tako što će nova stvar pripasti prerađivaču ukoliko je vrednost rada očigledno veća od vrednosti materijala i ako je prerađivač savestan. U slučaju da je prerađivač nesavestan, sud može stvar dosuditi vlasniku materijala. Prema rešenju Poljskog građanskog zakonika³³, prerađivač postaje vlasnik nove stvari ako je bio savestan i ako je vrednost uložnog rada veća od vrednosti materijala. U slučaju da je prerada stvari izvršena nesavesno ili je vrednost materijala veća od vrednosti uložnog rada, nova stvar pripada u svojinu vlasniku materijala. Očigledno je da ovde nije regulisana situacija kada je prerađivač savestan, a rad i materijal jednako vrede. Po Civilnom zakoniku bivše Nemačke Demokratske Republike od 1975. godine³⁴ nova stvar pripada vlasniku materijala, čak i kada je prerađivač bio savestan, a vrednost rada veća od vrednosti materijala. Tek u slučaju da vrednost rada bitno prevazilazi vrednost materijala, i ako je prerađivač bio savestan, stvar pripada njemu. U tom slučaju, on ima obavezu da drugoj strani naknadi vrednost materijala. Ako je prerađivač bio nesavestan, vlasnik materijala ima pravo da izabere da mu nova stvar pripadne u svojinu ili da dobije naknadu za svoj materijal. Vlasnik materijala nema pravo da zahteva svojinu na novoj stvari ako je vrednost prerađene stvari bitno manja u odnosu na vrednost nove stvari, bez obzira na nesavesnost prerađivača. Drugo rešenje je *objektivno* jer se o savesnosti uopšte ne vodi računa. Primarni kriterijum je svojstvo prerađivača, odnosno vlasnika materijala, dok je sekundarni kriterijum vrednost rada i materijala. Prema jednoj varijanti ovog rešenja, *a priori* je favorizovan vlasnik materijala. Takvo je rešenje Francuskog građanskog zakonika³⁵, te vlasnik materijala postaje vlasnik nove stvari uz obavezu da nadoknadi vrednost rada i to po cenama u vreme plaćanja naknade. Samo u slučaju da je vrednost rada toliko veća da se vrednost materijala može smatrati sporednom, nova stvar pripada prerađivaču, a on tada dužuje naknadu za materijal, takođe prema cenama u vreme plaćanja naknade. Kako je već rečeno, i po Opštem imovinskom zakoniku za Crnu Goru, favorizovan je vlasnik materijala i to na način koji mu više odgovara. Po drugoj varijanti ovog rešenja, faovorizuje se prerađivač. Tako, po Nemačkom građanskom zakoniku³⁶, stvar pripada njemu, osim ako je vrednost rada znatno manja.³⁷

³¹ Vidi čl. 1182 Etiopskog građanskog zakonika.

³² Vidi čl. 1061–1063 Grčkog građanskog zakonika.

³³ Vidi čl. 192 Poljskog građanskog zakonika.

³⁴ Vidi čl. 31 Civilnog zakonika bivše Nemačke Demokratske Republike od 1975. godine.

³⁵ Vidi čl. 571 Francuskog građanskog zakonika.

³⁶ Vidi § 950 Nemačkog građanskog zakonika.

³⁷ Obren Stanković, Miodrag Orlić, *Stvarno pravo*, op. cit., 115.

2.3. Predlozi novih rešenja

U Nacrtu Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima³⁸ predložena su sledeća rešenja:

„Lice (preradilac) koje neovlašćeno svojim radom od tuđe pokretne stvari (prerađena stvar) načini drugu stvar, izmeni njen izgled ili bitno izmeni njena svojstva (nova stvar), dužno je, na zahtev njenog vlasnika, da o svom trošku vaspоставi njeno ranije stanje, ako se time ne pričinjava znatnija šteta odnosno ne prouzrokuju znatniji troškovi.

Preradilac stiče svojinu nove stvari ako je vrednost prerađene stvari neznatna u odnosu na vrednost rada, a vlasniku prerađene stvari duguje naknadu njene vrednosti.

Savesna strana stiče svojinu nove stvari, a nesavesnom licu duguje naknadu vrednosti rada odnosno prerađene stvari.

Ako su obe strane savesne, svojinu nove stvari stiče preradilac ako je vrednost rada veća od vrednosti prerađene stvari, odnosno vlasnik prerađene stvari, ako je vrednost prerađene stvari veća od vrednosti rada, a ako su vrednosti približno jednake, stiču susvojину nove stvari srazmerno vrednosti rada odnosno prerađene stvari u času prerade.

Ako su obe strane nesavesne, svojinu nove stvari stiče vlasnik prerađene stvari a nesavesnom preradiocu duguje naknadu vrednosti rada.

Dva ili više savesnih vlasnika iz čl. 134 i 135 odnosno nesavesnih vlasnika iz čl. 136 ovog zakonika, čije su stvari prerađene, stiču susvojину.

U slučajevima iz čl. 134. do 136. ovog zakonika, vlasnik nove stvari može, u roku od šest meseci od dana prerade, da drugoj strani prepusti svojину odnosno isključivu svojину, i zahteva naknadu vrednosti prerađene stvari odnosno rada.

Prava trećih lica na prerađenoj stvari odnosno na udelu prerađene stvari nastavljaju se na novoj stvari odnosno njenom udelu srazmerno vrednosti prerađene stvari odnosno udela prerađene stvari, ako je vlasnik odnosno suvlasnik nove stvari znao za ta prava, i ako su ona spojiva sa prirodom nove stvari.“

Imajući u vidu rad na donošenju Građanskog zakonika Republike Srbije, ovde treba pomenuti odredbe koje regulišu predmetna pitanja, a koje se nalaze

³⁸ Vidi čl. 132–139 Nacrta Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima, <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html>

u Trećoj knjizi, koja nosi naziv *Stvarno pravo*. Tako su Nacrtom Građanskog zakonika³⁹ predviđene sledeće odredbe:

„Lice koje od tuđeg materijala svojim radom izradi novu stvar dužno je da na zahtev sopstvenika materijala o svom trošku vaspostavi ranije stanje, ako se time ne pričinjava *znatnija* šteta ili (odnosno) ne prouzrokuju *znatniji* troškovi. Prerada postoji i kad (lice) se piše, crta, fotografiše, gravira i sl. na tuđem materijalu (papiru, platnu ili nekom drugom materijalu).

Savesna strana ima pravo izbora: ili da na novoj stvari stekne svojinu a drugoj strani naknadi vrednost rada odnosno materijala, ili da novu stvar prepusti nesavesnoj strani, a da joj ova naknadi vrednost materijala odnosno rada.

Kad su obe strane savesne, svojina nove stvari pripada sopstveniku materijala, (ako je vrednost rada veća od vrednosti materijala), u suprotnom svojinu nove stvari stiče prerađivač. Ako su vrednost rada i materijala približno jednake, sopstvenik materijala i prerađivač stiču susvojину (prema srazmeri vrednosti). Ako sopstvenik (upotrebljenog, prerađenog) materijala nema interesa da mu nova stvar pripadne u svojину ili da se zasnjuje susvojina, on može prepustiti novu stvar prerađivaču u isključivu svojinu. Na ovaj član je predložena alternativa: St. 3. se menja tako da glasi: Ali, ako nema interesa za novu stvar (sticanje nove stvari u svojinu) ili za susvojину, sopstvenik materijala može prepustiti novu stvar prerađivaču u isključivu svojinu s tim da mu ovaj naknadi vrednost materijala.

Kad je, u odnosu na vrednost rada, vrednost materijala neznatna, pravo svojine na novoj stvari stiče prerađivač bez obzira na svoju (njegovu) savesnost, s tim što sopstveniku materijala duguje njegovu vrednost. Nesavesni prerađivač dužan je da sopstveniku materijala naknadi prouzrokovanu štetu.

Prava koja su u korist trećih lica postojala na prerađenom materijalu prelaze (nastavljaju da postoje) na novu stvar, ako sopstvenik materijala postane sopstvenik ili suvlasnik nove stvari“.

U pogledu predloženog rešenja, mišljenja smo da je institut dobro definisan, da je regulacija iscrpna, te da su mnoga sporna pitanja u vezi sa ovim institutom, a koja su se javljala u praksi, sada dobila konkretnu regulativu.

³⁹ Vidi čl. 1760–1764 Nacrta Građanskog zakonika, <http://www.mpravde.gov.rs/files/NA-CRT.pdf>

ZAKLJUČAK

Kod prerade uočavamo nepotpunu regulaciju u našem važećem zakonodavstvu, u smislu izostavljanja odredbi koje bi pravno uredile slučaj prerade kada je prerađivač nesavestan, kao i kada je vlasnik materijala savestan, odnosno nesavestan. Takođe postoji praznina u pogledu rešavanja pitanja prava svojine na prerađenoj stvari kada je prerađivač savestan, a vrednost rada manja od vrednosti materijala. S druge strane, Nacrt Građanskog zakonika predviđa detaljne odredbe o ovom pitanju, između ostalog, moguće situacije s obzirom na kriterijum savesnosti i kriterijum vrednosti. Kako je već pomenuto, mišljenja smo da je ovakva iscrpna regulacija potrebna i predložena rešenja smatramo ispravnim. Pravno su normirana i prava trećih lica na novoj stvari, što je novina u odnosu na pozitivne propise.

Ostaje da vidimo kako će se razmatrani institut dalje razvijati u praksi, a s obzirom na nova moguća rešenja, koja se predlažu u Nacrtu Građanskog zakonika i Nacrtu Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima.

LITERATURA

- Vizner, Boris, *Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima*, Zagreb, 1980.
- Gavella, Nikola, „Sticanje prava vlasništva preradom, sjedinjenjem, izgradnjom zgrade i odvajanjem plodova“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 1–2/81.
- Žuvela, Mladen, *Osnovni vlasničkopravni odnosi*, Zagreb, 1985.
- Kovačević Kuštrimović, Radmila, Lazić Miroslav, *Stvarno pravo*, Niš, 2009.
- Marković, Lazar, *Građansko pravo*, Beograd, 1912.
- Perić, Živojin, *Stvarno pravo*, Beograd, 1922.
- Rajačić, Čedo, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1956.
- Rašović, Zoran, *Stvarno pravo*, Podgorica, 2002.
- Stanković, Obren, Orlić, Miodrag, *Stvarno pravo*, Beograd, 1999.

Ostali izvori

Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (*Službeni list SFRJ*, br. 6/80 i 36/90, *Službeni list SRJ*, br. 29/96 i *Službeni glasnik RS*, br. 115/2005 – dr. zakon).

Internet stranice

Nacrt Građanskog zakonika, <http://www.mpravde.gov.rs/files/NACRT.pdf>

Nacrt Zakonika o svojini i drugim stvarnim pravima, <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakonik-o-svojini-i-drugim-stvarnim-pravima-radni-tekst.html>

ACCESSION – SPECIFICATION

Jelena Tešanović, Lawyer in Novi Sad
PhD student, Department of Private Law
Faculty of Law, University of Novi Sad

S u m m a r y

Specification is one form of accession of movables. Specification exists when a person by his work and another's material creates a new thing, provided there is no contractual relationship between the person doing the work and the owner of the material used. In such case, the question arises who has the property rights to the new thing. As we can observe, the specification is not completely regulated in the Serbian legislation. In this paper, the concept of specification is determined taking into account the opinion of various authors. Some practical examples and implications are given regarding the change in the ownership regime of specified things in terms of the existing regulation, bearing in mind the historical background, as well as newly proposed Serbian legislation.

Keywords: Accession, specification, ownership